

Irska

// Tilen Basle

Površina: 70.273 km²

Dolžina obale: 1448 km

Najvišji vrh: Carrauntoohil (1038 m)

Št. prebivalcev: 4.581.269 (2011)

Podnebje: Zmerno oceansko z viškom padavin in najnižjimi temperaturami (redko pod 0 °C) v zimskem času

Ptice: Opaženih več kot 450 vrst, od katerih je približno 150 gnezdičk. Endemičnih vrst ni, so pa znane tri podvrste: menišček (*Periparus ater hibernicus*), šoja (*Garrulus glandarius hibernicus*) in povodni kos (*Cinclus cinclus hibernicus*). Za ljubitelja ptic je država zanimiva skozi vse leto, od obdobja gnezdenja in selitve do zime, ko kraje obišče veliko ptic s severa.

Živali: Sesalcev je 55 vrst, od katerih je 26 kopenskih. Nekatero redkejšo vrsto so navadni jelen (*Cervus elaphus*), planinski zajec (*Lepus timidus*) in kuna zlatica (*Martes martes*). Na kopnem živijo le tri vrste dvoživk in ena vrsta plazilca, medtem ko se v morju pojavlja še pet vrst morskih želv. Divje živečih kač ni. V morju okrog Irske živi 24 vrst kitov in delfinov. Pogostejše opaženi so ščukasti kit (*Balaenoptera acutorostrata*), hrbtnopluti kit (*B. physalus*), kit grbavec (*Megaptera novaeangliae*), navadni delfin (*Delphinus delphis*) in pristaniška rjava pliskavka (*Phocoena phocoena*).

Rastline: V primerjavi z drugimi evropskimi državami ima majhno število vrst, predvsem zaradi manjše geološke in ekološke pestrosti ter vpliva ledene dobe. Rastline tukaj sestavljajo dva pomembnejša habitata; travišča in barja. Nekatero vrsto: barjanska robida (*Rubus chamaemorus*), navadna rožmarinka (*Andromeda polifolia*), spomladanski svišč (*Gentiana verna*) ipd.

Zavarovana območja: Imajo več kot 2.000 zavarovanih območij, ki pokrivajo nekaj več kot 27.000 kvadratnih kilometrov, kar je približno 40 % celotnega ozemlja Irske. Od tega je 135 SPA-jev, ki so namenjeni varovanju ptic.

Na kaj pomislite, kadar kdo omeni Irsko? Na škrate, deteljico, pivo, zabavo, živahne »pube« ali morda krompir? Temu dodajmo še muhasta vreme v tej vedno zeleni pokrajini in dobili bomo pestro mešanico običajev, stereotipov in mitov, ki jih ob obisku te severne države ne moramo zgrešiti. Vendar pa človek ob raziskovanju tuje dežele zmerom najde kaj novega, kar bi se lahko znašlo v kakšnem vodniku ali priročniku; od samotnih travnikov in vasic, kjer se je čas tako rekoč ustavil, do čudovitih plaž, ki pa jih žal ne obliva kaj prida toplo morje.

Zemljevid: Uporabljen z dovoljenjem »The General Libraries, The University of Texas at Austin«.

1: Reka Liffey v Dublinu

2: Osli na otoku Blasket so ljudem v preteklosti pomagali pri različnih opravilih, sedaj pa so na dopustu.

3: Napisi, ki so ob prečkanju ceste v državi, kjer promet poteka po levi strani, zelo koristni!

4: Srebrni galebi (*Larus argentatus*) v središču mesta niso posebno plašni.

5: Temple Bar je najbolj znana dublinska pivnica.

foto: vse Tilén Basle

6: Ledni viharniki (*Fulmarus glacialis*) so mojstri letenja!
foto: Matej Gamser

7: Pogled na zaliv mesteca Dingle z bližnjega hriba Eask
foto: Tilén Basle

8

8: Velik galeb (*Larus marinus*) si lahko privošči tudi nekoliko večjo ribo. foto: Matej Gamser

9: Great Blasket Island, dom več tisoč ptic foto: Tilen Basle

Mestni vrvež v Dublinu

Irska je bila izoliran otok že v obdobju po zadnji ledeni dobi, ko jo je dvigajoče se morje ločilo od celine. Posledica tega je danes manjše število živalskih in rastlinskih vrst kot na celine ali na britanskem otoku. Prva večja naselja na obali so začela nastajati v 9. stoletju, ko so Irske obale neprenehoma napadali in ropali Vikingi. Eno takšnih zgodnjih vikinških naselij so poimenovali Dubh Linn ali »črn bazen« in ga danes poznamo z imenom Dublin.

Središče mesta preseka reka Liffey, ki jo prečka ducat mostov, vsak s svojo zgodbo in zanimivim imenom. Če vas zanimajo zgodovina, umetnost in ljudje, je to pravi kraj za vas, saj je središče polno znamenitosti. Trinity College, O'Connell Street in Ha'penny Bridge so le nekatere, ki jih mora obiskovalec nujno obiskati. Za ljudi, željne zabave, se življenje prične pozno popoldan, ko zaživijo številne pivnice, ki poleg domačega piva ponujajo tudi živo glasbo in ples. Seveda govorim o tradicionalni irski glasbi in plesu, in na trenutke se ti zazdi, da tukaj ne sledijo smernicam moderne glasbe. In da omenim še irsko posebnost – pivo! Vsak pogovor z domačinom se je začel ob in o pivu, in v kratkem ugotoviš, da je to nekako njihova »sveta« stvar, na katero so izredno ponosni.

Kljub temu mestnemu vrvežu pa sem stalno, vsaj z enim očesom, spremljal nebo. Verjetno bi temu lahko rekli že »poklicna deformacija«, vendar nove in zanimive ptice srečaš že v samem mestu. Ne sprehodu ob reki te stalno spremljajo srebrni galebi (*Larus argentatus*) in rečni galebi (*L. ridibundus*), ki množice turistov prosjačijo za prigrizek. Bolj ko se bližaš morju, zanimivejše postaja in v samem pristanišču že lahko opazuješ črne njorke (*Cephus grylle*) ter navadne čigre (*Sterna hirundo*). Kot zanimivost naj še povem, da je v bližini Dublina ena največjih kolonij rožnatih čiger (*Sterna dougallii*) v Evropi, ki šteje več kot 500 gnezdečih parov in je lep primer naravovarstvene prakse (projekt Dalkey Tern).

9

Polotok Dingle in irske ptice

Prepotovati 350 kilometrov? Nič lažjega! Po irsko in najceneje? 12 ur vožnje, štirje avtobusi in veliko živcev! Pa ne tožim, da ni bilo vredno, le misel na vrnitev je pustila grenak priokus. Pot popelje popotnika čez osrednjo Irsko ali The Midlands, kot ji tam pravijo. To je značilna irska pokrajina, ki jo velikokrat vidimo na razglednicah in revijah; veliki pašniki z govedom in ovcami ter veliko mogočnih trdnjav oziroma njihovih ostankov. In ko se bližaš morju, lahko v močvirnih območjih v bližini mesta Tralee kar iz avtobusa opazuješ velike škurhe (*Numenius arquata*) in rdečenoge martinke (*Tringa totanus*), kako se prehranjujejo na poplavnih brežinah mnogih majhnih rek. To območje je tudi mednarodno pomembno območje za ptice (IBA), saj ga kot prezimovališče v zimskem času obišče več tisoč ptic s severa. Tukaj se cesta precej zoži in se prične z mnogimi ovinki vzpenjati na hribovito območje polotoka Dingle.

Polotok leži na skrajnem jugozahodu Irske in ima več kot 6.000 let zgodovine. Še danes je zelo tradicionalno območje, kjer velika večina ljudi govori stari irski jezik. Tudi pokrajina je zelo »tradicionalna«, saj jo je oblikovala stoletja dolga ekstenzivna paša; nizki travniki in grmičevje, ki segajo do najvišjih gorskih vrhov. Pojem gorovje pa je tukaj nekoliko drugačen, kot si ga predstavljamo ljudje iz dežele izpod Alp. Njihov najvišji gorski cestni prelaz je na nadmorski višini 410 metrov. Srečanje s planinsko vrano (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*) je tu skoraj neizbežno, saj se človeku zelo približa in se ga ne boji, podobno kot pri nas njena sorodnica planinska kavka (*P. graculus*).

Obalo polotoka gradijo strmi klifi, ki jih prekinjajo čudovite peščene plaže, izmed katerih bode v oči Inch Beach. Več kot štiri kilometre dolga plaža, zelo popularna med surferji. Takšna habitatna raznolikost privabi tudi mnoge ptice, ki skalne police, razpoke in votline izkoriščajo za gnezdenje. Zelo pogosta vrsta takšnih sten je ledni vi-

10

11

harnik (*Fulmarus glacialis*), ki z lahkotnim in elegantnim jadranjem prekaša vsakršnega galeba. Tudi teh je precej, predvsem opazna pa sta veliki (*Larus marinus*) in rjavi galeb (*L. fuscus*), ki delata družbo viharniku, gnezdečemu v večjih kolonijah. Na ogled teh ptic je najbolje oditi z barko, od koder boste mormone (*Fratercula arctica*) opazovali na razdalji nekaj metrov, plašne pa ne bodo niti njorke (*Alca torda*). Začetna točka vseh takšnih izletov je mesto Dingle in naj vam ne bo nerodno barantati, saj se lahko z domačini marsikaj dogovorite, čeprav so cene še vedno precej visoke.

Dingle je mesto na južni obali polotoka, ki nosi njegovo ime. Še pred nekaj desetletji tih ribiški zaselek je danes zelo živahno mesto z mnogo trgovinami, restavracijami in pivnicami, ki ga na leto obišče več tisoč turistov. Razlog za tak razcvet pa je nekoliko nenavaden in nosi ime Fungie. Fungie je namreč delfin, velika pliskavka (*Tursiops truncatus*), ki od leta 1984 prebiva v zalivu. Postal je prava lokalna in državna zvezda, kar domačini s pridom izkoriščajo; z ladjami vozijo turiste po zalivu, medtem ko Fungie plava ob ladji in uprizarja akrobacije. Če vam Fungie ne odvzame vse pozornosti, lahko v samem zalivu opazujete strmoglavce (*Morus bassanus*), ki se v lovu na ribe ne utrudno zaletavajo v vodo. Ob obali pogoste školjkarice (*Haematopus ostralegus*) za iskanje hrane s pridom izkoriščajo obdobja oseke, ki za seboj pustijo ogromno majhnih nevretenčarjev in školjk. Posebej zanimiv dogodek pa poteka v večernih urah, ko se v пристanišče vračajo ribiške ladje. Tem namreč sledijo več stoglave jate galebov, njim pa se pridružijo tudi navadne in polarne čigre (*Sterna paradisaea*). Slednje so maratonce med pticami, saj med letom preletijo več kot 70.000 kilometrov, doživijo dveoletni na leto in največ »sončnih« dni izmed vseh ptic.

Na skrajnem zahodnem delu Evrope

Na skrajnem zahodu polotoka se iz morja dviga šest otokov, ki skupaj oblikujejo otočje Blasket. So najbolj za-

hodna točka Irske, hkrati pa tudi najbolj zahodna točka celinske Evrope. Do leta 1953 so bili naseljeni s popolnoma irsko govorečimi prebivalci, ki pa so se zaradi ostrih življenjskih razmer z otoka umaknili. Danes so otoki turistična točka za pohodništvo in opazovanje narave, domačini pa na njih pasejo drobnico.

Ptičji svet na otokih je izjemen, zato so bili otoki razglašeni za mednarodno pomembna območja za ptice (IBA). Tukaj gnezdi okoli 100.000 strakošev (*Hydrobates pelagicus*), ki pa jih je težko opaziti, saj so nočne ptice in se čez dan zadržujejo na odprtem morju, predvsem zato, da se izognejo plenjenju pred galebi in govnačkami (*Stercorarius* sp.). Podobno strategijo uporablja tudi atlantski viharник (*Puffinus puffinus*), kar je tudi razlog, da se ni znašel na listi opaženih ptic, čeprav je s 5.000 gnezdi druga najpogostejša ptica območja. Tu se človek zamisli, kakšno doživetje bi bilo ponoči prisluhniti tisočerm vračajočim se pticam. Druge pogostejše ptice na območju so že prej omenjeni veliki, rjavi in srebrni galeb, črna njorka, mormon ter školjkarica. Čeprav v drugih predelih Irske ni bilo opaziti veliko kormoranov (*Phalacrocorax carbo*), jih je bilo tukaj na stotine. Njim so se pridružili še vranjeki (*P. aristotelis*), ki gnezdi v večjem številu na otokih. Kljub prevladi zanimivih morskih ptic pa so se tu našle omembe vredne pevke. Vso pot, ki vodi okoli glavnega otoka (Great Blasket Island), te spremljajo družine kupčarjev (*Oenanthe oenanthe*), na skalah, ki štrlijo iz trave, pa posedajo obalne vriskarice (*Anthus petrosus*).

Otoki pa niso znani le po ptičjih prebivalcih, temveč tudi po pestrem življenju v okoliškem morju. Obiskovalci in domačini pogosto videvajo morskega psa orjaka (*Cetorhinus maximus*), ki naj bi bil nekoč celo več ur spremljal kajakaše na vožnji med otoki. Območje pogosto obiskuje tudi delfinjska družina in opazovanja kitov so prav tako pogosta. Na glavnem otoku pa ne prebivajo le kolonije ptic, marveč tudi kolonija navadnih tuljnev (*Phoca vitulina*), ki šteje okoli 400 osebkov. Ti redno prihajajo v

10: Obalna vriskarica (*Anthus petrosus*) v značilnem habitatu, kjer med algami in skalami išče hrano
foto: Matej Gamser

11: Plaža v bližini Sleea Head, kjer se domačini mirno kopajo v vodi s temperaturo borih 13 stopinj!
foto: Tilen Basle

12

12: Tjulnji mladiči (*Phoca vitulina*) po hranjenju sesajo kožuh drug drugega. To je vedenje, ki nadomešča naravno sesanje pri materi. foto: Tilen Basle

konflikt z lokalnimi ribiči, ki jih krivijo za upad ribje populacije. V zadnjih letih je zato večkrat prišlo do pokola celotne kolonije, kar je odmevalo tudi v irski javnosti, vendar sprememb na bolje za zdaj še ni na obzoru. Nekako me je to spomnilo na slovensko problematiko s kormorani, saj gre v obeh primerih za pomanjkanje poznavanja vrste in razumevanja stanja v okolju ter zanemarjanje lastnih vplivov na okolje.

Grem na Irsko ...

... pomagat! Čeprav se morda zdi, da sem Irsko obiskal zgolj zaradi ptic, pa je razlog tičal tudi drugje. Odzval sem se namreč vabilu prijazne gospe Biance, ki je potrebovala prostovoljce za pomoč v irskem zavetišču za tjulnje (Irish Seal Sanctuary). Bianca je Slovenka, ki že osem let živi na Irskem in svoj čas namenja pomoči poškodovanim in zapuščenim tjulnjem, hkrati pa omogoča mnogim slovenskim prostovoljcem vpogled v delo, ki ga drugače morda ne bi nikoli spoznali. Zavetišče sprejema osirotele in poškodovane tjulnje z vse irske obale, jih rehabilitira in nato spusti v naravo na mestu, kjer so bili najdeni. V poletnem času so to navadni tjulnji, saj imajo v tem času mladiče, ki so najbolj izpostavljeni nevarnostim. Veliko se jih namreč izgubi in loči od matere ali pa se poškodujejo. Razlogi za to še niso povsem raziskani, verjetno pa pri tem igrajo pomembno vlogo vremenski pojavi, promet in onesnaženost morja. Podobna zgodba se ponovi tudi v zimskih mesecih, ko mladiče povržejo sivi tjulnji (*Halichoerus grypus*), ki jih v zavetišču čez leto oskrbijo bistveno več kot navadnih tjulnje. Za to je kriv predvsem njihov način oskrbe in prehranjevanja mladičev, ki v samostojnem iskanju hrane zapustijo obalo veliko prej kot navadni tjulnji.

Tjulnje v zavetišču sprejme usposobljeno osebje, ob poškodbah in po potrebi pa prejmejo tudi veterinarsko oskrbo. Med rehabilitacijo vsakodnevno počistijo zavetišče in prostore, v katerih tjulnji prebivajo, ter jih večkrat

dnevno nahranijo. Ker se mladi tjulnji v naravi požiranja rib naučijo od svojih mater in z vajo, je ta proces v zavetišču dokaj dolgotrajen in treba je imeti veliko potrpljenja. Med tem procesom tjulnje hranijo »na silo« (v angleščini temu pravijo »force feeding«). Mladičem v želodec spustijo plastično cevko in vanjo zlijejo ribjo juho; zmes ribje kaše, elektrolitov, soli in zdravil. Naj vam povem, da sta njen videz in vonj »nepozabna«, a sodeč po slinjenju in tresenju majhnih kožuškov je zalogaj slasten. Ko so mladiči dovolj veliki ali ko okrevaajo, jih preselijo v večji bazen, kjer lahko plavajo, za obrok pa dobijo ribe, ki jih lahko že sami pogoltnejo.

Pri vseh teh opravilih pridno pomagajo prostovoljci z vsega sveta. Ker zavetišče deluje prostovoljno in je popolnoma odvisno od prostovoljnih prispevkov, jim pridne roke pridejo zelo prav. Iz tega lahko zaključimo le, koliko se da narediti s trudom nekaj posameznikov, ki jih k delu ne žene denar, ampak le želja in vizija po spremembi, po spremembi na bolje. ●

Priporočena literatura:

DEMPSEY, E. & O'CLERY, M. (2010): The Complete Guide to Ireland's Birds. – Gill & MacMillan, Dublin.
HUTCHINSON, C. D. & MILNE, P. (1994): Where to Watch Birds in Ireland. – Christopher Helm Publishers Ltd, London.
več informacij o projektu Dalkey Tern: <http://www.birdweb.net/tern.html>

→ POPRAVEK

V prejšnji številki Sveta ptic smo pri članku **Izumrtje goloba selca – primer brutalnosti človeškega pohlepa** na strani 22 pomotoma objavili napačno sliko 4, na kateri so namesto postreljenih golobov bizonove (*Bison bison*) lobanje. Slika sicer prikazuje vso obsežnost lovske brutalnosti, saj so v času iztrebljanja golobov skoraj popolnoma iztrebili tudi bizona. Kljub temu se za napako opravičujemo.

Uredništvo Sveta ptic